

შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციის მნიშვნელობა საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სასერტიფიკაციო მოთხოვნების უზრუნველყოფაში

ნინო ხიტალიშვილი¹, დავით ლომაძე²

^{1,2} საქართველოს საავიაციო უნივერსიტეტი

ქეთევან დედოფლის გამზირი №16, 0103 თბილისი საქართველო

რეზიუმე: ერთიანი საჰაერო სივრცის შესახებ საქართველოს, ევროკავშირისა და მის წევრ სახელმწიფოებს შორის შეთანხმებაში წარმოჩენილია საქართველოს ვალდებულებები ევროკავშირის ნორმატიული აქტების გადმოტანის პროცესში. მიუხედავად საერთაშორისო სამართლებრივი ჩარჩოს არსებობისა ქვეყანაში საკანონმდებლო მოთხოვნები და ვალდებულებები საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტთა მიმართ არასრულყოფილია. მნიშვნელოვანია დავინახოთ რამდენად შეესაბამება არსებული სისტემა სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო სტანდარტებსა და ევროკავშირის რეგულაციებს. ამრიგად, საქართველოსა და ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის გაფორმებულ ერთიანი საჰაერო სივრცის შეთანხმებაში გაწერილია ევროპული პრაქტიკის დანერგვის გზები, მონიტორინგის ფუნქციის (შემდგომ: ფუნქცია) უპირატესობები და სარგებელი ქართული საავიაციო სექტორისთვის. პრაქტიკული მაგალითისთვის განხილულია შპს "საქაერონავიგაციის" მიერ დანერგილი შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქცია, როგორც პირველი პრეცედენტი ქვეყანაში. იგი გვიჩვენებს რეალურად, როგორ განხორციელდა და რა გზა გაიარა შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციამ შესრულებამდე. ეს პროცესი კი მოიცავდა შესაბამისობის მონიტორინგის სახელმძღვანელოს ჩამოყალიბებას, არსებულ მართვის სისტემასთან შერწყმასა და ორგანიზაციულ კულტურასთან ადაპტაციას.

საკვანძო სიტყვები: შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქცია, საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტი, სასერტიფიკაციო მოთხოვნები, სამოქალაქო ავიაციის რეგულაცია, უსაფრთხოების მართვის სისტემა.

ძირითადი ნაწილი

ნებისმიერი იურიდიული პირი, ვისაც სურს საჰაერო ხომალდით კომერციული საქმიანობის განხორციელება, უნდა ფლობდეს სერტიფიკატს სსიპ სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოს დირექტორის „საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სერტიფიცირების წესის დამტკიცების შესახებ“ [1] 142-ე ბრძანების მიხედვით. საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სერტიფიცირებისას მნიშვნელოვან როლს ასრულებს შესაბამისობა, რომელიც განაპირობებს სტანდარტებთან თანხვედრასა და რეგულაციების

უზრუნველყოფას. შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქცია მოიცავს სხვადასხვა პრაქტიკას, რაც გულისხმობს მუდმივ მონიტორინგს, შეფასებას, აუდიტებს, მონაცემთა ანალიზს, საოპერაციო პროცედურების დახვეწას. შესაბამისობის მონიტორინგის მიზანია გამოავლინოს ნებისმიერი შეუსაბამობა საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სასერტიფიკაციო მოთხოვნებთან, რაც თავიდან ააცილებს მომავალში ექსპლუატანტს სერტიფიკატის შეჩერებას/გაუქმებას, ზიანსა და სხვა უსაფრთხოებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს

ერთიანი საჰაერო სივრცის შესახებ შეთანხმება საქართველოსა და ევროკავშირის შორის გაფორმდა 2010 წელს [2]. შეთანხმებით განისაზღვრება საავიაციო ბაზრის ურთიერთხელმისაწვდომობა. ხელშეკრულება არის ერთგვარი გზამკვლევი, რომ საქართველომ შეძლოს ევროპული საავიაციო სტანდარტების სისტემური დანერგვა, რაც მოიცავს მარეგულირებელი სისტემის გაძლიერებასა და საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტებისთვის ხარისხისა და უსაფრთხოების მოთხოვნების გამკაცრებას. ერთიანი საჰაერო სივრცის შეთანხმების დანართი III განსაზღვრავს სამართლებრივი აქტებისა და რეგულაციების ეტაპობრივ დანერგვას, რაც მოიცავს სერტიფიცირების საერთო წესებს, მათ შორის მართვის სისტემასა და შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციას. ევროკავშირის რეგულაცია (EU) 2018/1139 [3] ადგენს აუცილებელ მოთხოვნებს სამოქალაქო ავიაციის სექტორში უსაფრთხოებისა და მართვის სისტემების მისაღები დონის უზრუნველსაყოფად. დოკუმენტი წარმოადგენს სამართლებრივ ჩარჩოს, რომელიც ავიასაწარმოებისთვის, მათ შორის ოპერატორებისთვის განსაზღვრავს სტრუქტურაში დასაწერებელ დირიჟაბლ სტანდარტებსა და ნორმებს. დოკუმენტში გაწერილი მოთხოვნები წარმოადგენს ფუნდამენტურ საფუძველს ევროკავშირის ქვეყნებისა და მისი პარტნიორებისთვის, მათ შორის საქართველოსთვის, რომ ჩამოაყალიბონ ეფექტური, სტრუქტურირებული, და შესაბამისი მართვის სისტემა. რეგლამენტი NO 2018/1139 მოითხოვს ამ პრაქტიკების განსახორციელებლად შეიქმნას გამოყენებადი წესები. ამის მაგალითია Regulation (EU) No 965/2012, იგი მოიცავს მუხლს ORO.GEN.200-ს, რომელიც ექსპლუატანტს უწესებს შესაბამისობის სისტემის ქონას [4]. ამის დასაწერად კი არსებობს AMC – Acceptable Means of Compliance (შესაბამისობის მისაღები საშუალებები) და GM – Guidance Material (სახელმძღვანელო მასალა).

საქართველოს საავიაციო სექტორში შეთანხმების საფუძველზე არსებული ვალდებულებების დანერგვა და შესრულება ჯერ კიდევ ეტაპობრივად მიმდინარეობს. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანა აქტიურად თანამშრომლობს ევროკავშირთან და იღებს მონაწილეობას შესაბამის პროგრამებში, რიგი საკითხების შეუსრულებლობის მიზეზად შეგვიძლია დავასახელოთ მარეგულირებელი ჩარჩოს მხოლოდ ნაწილობრივი შესაბამისობა ევროკავშირის სტანდარტებთან და შესაბამისობის მონიტორინგის პროგრამის კომპონენტის არასაკმარისად ჩამოყალიბებული პრაქტიკა. გარდა ამისა, ევროკავშირის არაწევრი ქვეყნებისთვის რეგულაციების გადმოტანა უფრო შრომატევადია. დროს ზრდის მთელი რიგი საკითხები, რომელიც პრაქტიკულ დანერგვამდე უნდა შესრულდეს. პირდაპირ გადმოტანა ჩვენს კანონმდებლობაში ტექნიკურად შეუძლებელია, რადგან ის ჯერ უნდა ითარგმნოს

და არა მარტო შინაარსობრივად სწორი თარგმანია საჭირო, არამედ არსებულ სამართლებრივ ჩარჩოში უნდა მოხდეს მისი ლოგიკური ჰარმონიზება.

საქართველოში საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სერტიფიცირების რეგულირება ეფუძნება შემდეგ სამართლებრივ აქტებს:

- საჰაერო კოდექსი; [5]
- ICAO-ს დანართი 6-ის მოთხოვნებზე მორგებულ შიდა პროცედურებს; [6]
- ევროკავშირთან გაფორმებულ ერთიანი საჰაერო ცის შეთანხმებას (CAA); [2]
- სსიპ – სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოს დირექტორის 2013 წლის 19 აგვისტოს №142 ბრძანება „საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სერტიფიცირების წესი“; [1]
- იკაოს ოფიციალური გამოცემის Doc 8335 („ექსპლუატაციის ინსპექტირების, სერტიფიცირების და მუდმივი ზედამხედველობის სახელმძღვანელო“). [7]

გეგმიური ინსპექტირების გეგმას ყოველწლიურად ადგენს სსიპ სამოქალაქო ავიაციის სააგენტო და უგზავნის ინსპექტირების ობიექტს. საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის გეგმიური საინსპექციო შემოწმების ფორმები და პერიოდულობა განისაზღვრება სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოს დირექტორის 2018 წლის 31 აგვისტოს N166 ბრძანებით დამტკიცებული „სამოქალაქო საავიაციო საქმიანობის ინსპექტირების (საინსპექციო შემოწმების) წესის“ შესაბამისად [8].

ზემოთაღნიშნული ინსპექტირების სისტემა თავისი არსით და ფუნქციით წარმოადგენს შესაბამისობის კონტროლს. მისი მიზანია ოპერატორის დონის შესაბამისობა ეროვნულ და საერთაშორისო სტანდარტებთან. განხილული წესები გვიჩვენებს, რომ ამჟამად მარეგულირებელ ობიექტს წარმოადგენს სააგენტო. კვლევის მიზანია დადგინდეს საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის მიერ შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციის დანერგვა, რამდენად შეამცირებდა მხოლოდ მარეგულირებელზე დაყრდნობას შესაბამისობის უზრუნველყოფას. ოპერატორი გამოასწორებდა თვითგამოვლენილ შეუსაბამობებს, თვითონვე აღმოფხვრიდა მას მანამ, სანამ ის იქცეოდა დამაბრკოლებელ ფაქტორად სერტიფიკატის შენარჩუნებისთვის. იმ ორგანიზაციებში, სადაც არსებობს ოპერატორების დონეზე შესაბამისობის ფუნქცია, მარეგულირებელი ორგანოს მიერ ზედამხედველობა შედარებით მსუბუქია. ადვილდება შიდა აუდიტების აღიარება, მცირდება შემოწმებების სიხშირე და მარეგულირებელს აძლევს საშუალებას ყურადღება მიმართოს რისკების უფრო სერიოზულ საკითხებზე.

ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს რომ ამით ზედამხედველობა კარგავს მის მნიშვნელობასა და დატვირთვას, არამედ მისი მუშაობის ხასიათი გადადის უფრო თანამშრომლურ სტილში. ურთიერთინფორმირებულობის ფონზე შესაძლებელია სერტიფიცირების პროცესის მეტად ეფექტური წარმართვა. ამ მხრივ, შეიძლება ჩაითვალოს, რომ შესაბამისობის ფუნქცია წარმოადგენს დამხმარე როლს ზედამხედველობის უწყვეტ პროცესში მარეგულირებელი ორგანოსთვის.

უსაფრთხოების მართვის სისტემების ძირითადი საყრდენი ორგანიზაციული უსაფრთხოების განსახორციელებლად არის შესაბამისობის მონიტორინგი. ამ ფუნქციის გარეშე სისტემა წარმოადგენს ფორმალურ ჩარჩოს და არა პრაქტიკულ ხელსაწყოს. შესაბამისობის მონიტორინგი უზრუნველყოფს ეროვნული და საერთაშორისო ნორმატიული მოთხოვნების შესრულებას, ასევე, ქმნის მდგრად

საფუძველს სხვადასხვა სისტემური პროცესებს შორის თანხვედრაზე. უზრუნველყოფს პროცესების სისტემურ შესრულებას დადგენილი წესებისა და სტანდარტების მიხედვით.

სისტემების გამართული მუშაობა პირდაპირ აისახება სერტიფიცირების პროცესზე. სერტიფიცირება ანუ საჰაერო ოპერატორისათვის სერტიფიკატის (AOC) მინიჭება მოითხოვს, რომ ორგანიზაცია არამხოლოდ ფორმალურად აკმაყოფილებდეს მოთხოვნებს, არამედ სისტემურად მუდმივად ახორციელებდეს თვითშეფასებას.

ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ ევროპის საავიაციო უსაფრთხოების სააგენტოს მიერ შემუშავებული განმარტებითი დოკუმენტები მიმართულია რეგულაციების უკეთ გასაგებად ოპერატორებისთვის. რეგულაცია ORO.GEN.200 პირდაპირ მოითხოვს შესაბამისობის ფუნქციის ქონას. დოკუმენტში ხაზგასმულია ფუნქციის დამოუკიდებლობა, აღწერს რომ აუდიტი არ უნდა შესრულდეს უშუალოდ მათ მიერ, ვინც ყოველდღიურად არიან ჩართული ოპერაციებში. ამით მოხდება ინტერესთა კონფლიქტის აცილება. ეს პრინციპი მნიშვნელოვანი იქნება საქართველოს კანონმდებლობაში გათვალისწინებისას, რათა არ დაირღვეს ფუნქციის პრინციპი და არ მოექცეს ფუნქცია შიდა გავლენის ქვეშ.

ქართულ რეალობაში შესაბამისობის მონიტორინგის საკითხზე საკვანძო დოკუმენტად შეგვიძლია მივიჩნიოთ სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოს დირექტორის 2019 წლის 12 ივნისის №119 ბრძანებით დამტკიცებული "სააერონავიგაციო მომსახურების სერტიფიცირების წესი" [9]. ამ წესის მუხლი 29 სპეციალურად ეხება მოთხოვნებთან შესაბამისობის კონტროლს, რაც ფაქტობრივად წარმოადგენს შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციის ფორმალურ განსაზღვრას. აქედან გამომდინარე, სააერონავიგაციო მომსახურების საწარმოს, კერძოდ შპს „საქაერონავიგაციას“, დაეკისრა შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციის დანერგვის ვალდებულება. შპს „საქაერონავიგაციის“ სისტემის გასაცნობად ინტერვიუ ჩატარდა შესაბამისობის მონიტორინგის მენეჯერთან, დარიუს ვალასთან. იგი პირველივე დღიდან მონაწილეობდა ამ სისტემის ჩამოყალიბებასა და დანერგვაში.

2019 წელს დაიწყო ევროკავშირის 373-ე რეგულაციის გადმოტანა და დანერგვა, რამაც მოითხოვა შპს „საქაერონავიგაციის“ რესერტიფიცირება. სწორედ ამ რეგულაციის საფუძველზე გახდა საჭირო შესაბამისობის მონიტორინგის ფუნქციის გადმოტანა. შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომელმაც იმუშავა ფუნქციის ინტეგრაციაზე არსებულ სისტემასთან. დარიუს ვალასს შესაბამისობის სახელმძღვანელოს შესაქმნელად დასჭირდა 9 თვე. სახელმძღვანელო მოიცავს 10 ძირითად მომსახურებას, რომელიც დაყოფილია 17 მიმართულებად. თითოეულზე განსაზღვრულია მუშაობის არეალი, აუდიტი და პასუხისმგებელი პირი. სისტემის განსახორციელებლად აუცილებელია ყოველწლიური აუდიტების ჩატარება და კოორდინაცია სამსახურებთან ერთად. სახელმძღვანელოში გაწერილია აუდიტის ვადები თუ რომელ სამსახურს, წლის რომელ თვეს უწევს შემოწმება. შესაბამისად, ისინი მომზადებულიები ხვდებიან პროცესს. საგულისხმოა, შეუსაბამობის დადგენის შემთხვევაში გამოსასწორებელი ვადები, რომელიც ნაწილდება შემუშავებული სისტემით. ეს გულისხმობს, ერთგვარ კლასიფიკაციას, რომელიც შესაბამისობას ახარისხებს დონეების მიხედვითა და პერიოდულობის პრინციპით.

დასკვნა

შპს „საქაერონავიგაციის“ მაგალითის საფუძველზე გამოიყოფა მთავარი ასპექტები. პირველი მიუხედავად გამოუცდლობისა და არ არსებული ბაზისა ახალი სისტემის. ფუნქცია წარმატებით ინტეგრირდა, რაც კარგ მაგალითს წარმოადგენს სხვა ოპერატორებისთვის. დავინახეთ რა პროცესები იყო გავლილი: კანონმდებლობის შეჯერება, შემდგომ სახელმძღვანელოს შემუშავება, სამსახურებთან აქტიური თანამშრომლობა. გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი ასპექტები ადამიანური რესურსების გათვალისწინება, შეუსაბამობის კლასიფიკაციის მექანიზმის შემუშავება.

რეკომენდაციები საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის სექტორისთვის:

- პირველ რიგში, საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სერტიფიცირების წესში უნდა დაემატოს შესაბამისობის ვალდებულება;
- ფუნქცია უნდა იქცეს მექანიზმად და არა მხოლოდ ფორმალურ ნაწილად ოპერატორებში, როგორც სერტიფიკატის შენარჩუნების წინაპირობა;
- არსებული პრაქტიკის შპს „საქაერონავიგაციის“ მაგალითის გაზიარება, სახელმძღვანელოს შემუშავების რეკომენდაციები და ორგანიზაციულ სტრუქტურაში ადაპტაციის გზები;
- ტექნოლოგიური განვითარება, საერთაშორისო პრაქტიკის ინტეგრირება, ევროკონტროლის მიერ შემუშავებული სისტემების ან მის საფუძველზე მსგავსი ბაზის შექმნა, რომელიც გაადვილებს მონაცემთა მიმოცვლას.

შესაბამისობის ფუნქცია სწორედ იმ მექანიზმად იქცევა, რომელიც ოპერატორს საშუალებას აძლევს დროულად აღმოაჩინოს ხარვეზი, დანერგოს გაუმჯობესებაზე ორიენტირებული სამუშაო ციკლი და პროდუქტიულად ითანამშრომლოს მარეგულირებელთან. შესაბამისად, მისი სისტემური დანერგვა აუცილებელია არა მხოლოდ რეგულაციების დასაკმაყოფილებლად, არამედ უფრო უსაფრთხო, გამჭვირვალე და გამართული პროცესების უზრუნველსაყოფად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის სააგენტო. „საჰაერო ხომალდის ექსპლუატანტის სერტიფიცირების წესის დამტკიცების შესახებ“ ბრძანება №142 თბილისი, 2013.
<https://gcaa.ge/wp-content/uploads/2024/12/Aircraft-Operator-Certification-Rule-GCAA.pdf>;
2. CAA Agreement, Common Aviation Area Agreement - შეთანხმება საქართველოსა და ევროკავშირსა და მის წევრ სახელმწიფოებს შორის ერთიანი საჰაერო სივრცის შესახებ;
3. European Union. *Regulation (EU) 2018/1139 on common rules in the field of civil aviation and establishing a European Union Aviation Safety Agency*. Official Journal of the European Union, 2018;
4. Easy Access Rules for Air Operations AMC/GM, Part ORO.GEN.200. In *Acceptable Means of Compliance and Guidance Material to Regulation (EU) No 965/2012 on Air Operations*. EASA, 2023;
5. საქართველოს საჰაერო კოდექსი, 1996

6. ICAO, Operation of Aircraft - annex 6, 2018
7. Manual of Procedures for Operations Inspection, Certification and Continued Surveillance (Doc 8335), 6th Edition 2022.
8. საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის სააგენტო. სამოქალაქო საავიაციო საქმიანობის ინსპექტირების წესის დამტკიცების შესახებ ბრძანება №166. თბილისი: 2018;
9. საქართველოს სამოქალაქო ავიაციის სააგენტოს დირექტორის 2019 წლის 12 ივნისის №119 "სააერონავიგაციო მომსახურების სერტიფიცირების წესი".

The Importance of the Compliance Monitoring Function in Ensuring Aircraft Operators' Certification Requirements

Nino Khitalishvili¹, Davit Lomadze²

^{1,2}Georgian Aviation University

16 Ketevan Dedoplati Avenue, 0103 Tbilisi, Georgia

Abstract: *This article examines the role of the compliance monitoring function in ensuring aircraft operators meet certification requirements in Georgia. While the Common Aviation Area Agreement between Georgia and the European Union establishes obligations for the transposition of EU aviation regulations, the national framework still lacks full alignment with European standards. The paper outlines international practices, regulatory foundations, and the advantages of implementing compliance monitoring at the operator level, highlighting its contribution to safety management and certification sustainability. As a practical case, the study reviews the implementation of compliance monitoring within LTD "SAKAERONAVIGATSIA", the first precedent in Georgia. The analysis demonstrates the process of developing a compliance manual, integrating it into existing management systems, and adapting it to the organizational culture. The findings emphasize that operator-level compliance monitoring strengthens regulatory oversight, reduces reliance on inspections alone and promotes a collaborative approach between operators and authorities. The article concludes with recommendations for integrating compliance monitoring into certification rules, ensuring its role as both a regulatory requirement and a mechanism for safer, more transparent, and efficient aviation operations in Georgia.*

Keywords: *Compliance monitoring function, aircraft operator, certification requirements, civil aviation regulation, safety management system.*